

DE HELDENMAAT

Andrea Marcolongo

De heldenmaat

*De mythe van de Argonauten en
de moed om lief te hebben*

Vertaald uit het Italiaans door
Miriam Bunnik en Mara Schepers

Oorspronkelijke titel *La misura eroica*.
Il mito degli Argonauti e il coraggio che spinge gli uomini ad amare
© 2018 Mondadori Libri S.p.A., Milaan
© 2019 Nederlandse vertaling Miriam Bunnik en Mara Schepers /
Uitgeverij Wereldbibliotheek
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Maartje Vermeer
Foto auteur © Paolo Colaiocco
NUR 320
ISBN 978 90 284 5024 0
www.wereldbibliotheek.nl

Inhoud

Een oude taal, de zee	9
Mij kan niets gebeuren	13
Wees voorbereid	22
Tijd om uit te varen	27
Blijven drijven	34
Wind en andere onvoorziene omstandigheden	50
Varen	66
Betovering	77
Hoe je je moet overgeven	86
De heldenmaat	98
Tederheid	107
Oud familielexicon	117
Het Gulden Vlies, altijd onze bestemming	131
De paradox van de eenzaamheid	135
Onze reddingsboot	143
Nòstos, of de terugkeer	147
In geval van een schipbreuk	156
Een nieuwe haven	173
Epiloog - Onze schepen achter ons verbranden	183
<i>How to Abandon Ship</i>	189
Bibliografie	201
Dankwoord	205

De heldenmaat

Voor iedereen die weigert ongelukkig te zijn
en voor het eerst of nog een keer
de moed heeft om uit te varen.
Voor iedereen die voor het eerst of nog een keer
de moed heeft
om verliefd te worden.
Helden.

Voor Sarajevo,
dat geen zee heeft,
maar voor mij altijd een haven weet te zijn.

Οὐδείς οὕτω κακὸς ὄντινα οὐκ ἂν αὐτὸς ὁ Ἔρως ἔνθεον ποιήσειε πρὸς
ἀρετὴν, ὥστε ὅμοιον εἶναι τῷ ἀρίστῳ φύσει. Καὶ ἀτεχνῶς, ὃ ἔφη
Ὅμηρος, μένος ἐμπνεῦσαι ἐνίοις τῶν ἡρώων τὸν θεόν, τοῦτο ὁ Ἔρως
τοῖς ἐρώσι παρέχει γιγνόμενον παρ' αὐτοῦ.

[...] niemand is zo laf, of Eros zelf zou hem bezielen tot moed, zodat hij
de dapperste van aard zou evenaren. En volkomen zoals Homerus zegt,
dat de god sommigen van de helden moed inblies, dat schenkt Eros aan
de minnenden als zijn eigen gave.

— Plato, *Symposium*, 179a-b
(Vertaling: Dr. M.A. Schwartz)

Why is almost every robust healthy boy with a robust healthy soul in
him, at some time or other crazy to go to sea? Why upon your first
voyage as a passenger, did you yourself feel such a mystical vibration,
when first told that you and your ship were now out of sight of land?

— Herman Melville, *Moby Dick*

Een oude taal, de zee

De zee is een oude taal die ons iets vertelt.

En haar woorden zijn een kaart die moet worden ontcijferd.

Ze heeft geen einde, maar elke keer een nieuw begin dat horizon heet.

Ze verstaat de kunst om betovering, verbazing, angst, ongeduld en verwachting teweeg te brengen.

Ze verzwelgt schepen, geeft geschenken, verrast in havens die niet op landkaarten staan die zijn getekend door anderen dan wijzelf.

Haar golven zijn zacht en haar stormen zijn wreed; haar water is zo zout als het zweet van inspanning, als de tranen van het vele lachen, als het gehuil van te veel verdriet.

Het schip is beeldschoon en op de romp staat jouw naam in witte verf. Op deze reis ben je gewoon jezelf.

Binnenkort zul je je haven bereiken, de reden waarom je al dat water bent overgestoken. Bij aankomst wacht je een nieuw leven, het leven waarnaar je altijd hebt verlangd voordat je de uitdaging aannam om te vertrekken.

Het leven dat je tegemoetkomt is het leven waar je niet om durfde te vragen.

Om die reden ben je uitgevaren: om niet meer ‘inopportuun’ te leven, zonder *porto* (‘haven’) waar je echt jezelf kunt zijn. En om degene van wie je echt houdt, datgene waar je echt in gelooft, niet te ‘importuneren’, te verwarren, te desoriënteren. Om niet meer ontheemd rond te zwerven, maar om huis en heem te vinden, vaste grond voor je gedachten.

‘Je moet volhouden,’ zei iedereen om je de kracht te geven die je van berusting lijkt te krijgen terwijl jij alleen maar zwak wilde zijn, toegeven dat je het zat was om iets leuk te vinden wat je niet leuk vond, waarvan je niet gelukkig werd.

‘Jij verlangt te veel van het leven,’ bleef iedereen maar zeggen terwijl jij alleen maar smeekte om serieus genomen te worden om wie je bent.

Dus heb je een beslissing genomen, dus heb je van het leven het juiste verlangd en ben je vertrokken.

Vaak krijg je de kracht om te kiezen alleen omdat je niet kunt leven zonder die ene keuze te maken.

Onbeschrijflijk zijn de kleuren van het water, omdat je het licht dat het overdag verlevendigt – transparant, blauw, kristal, parel – en ’s nachts uitdooft – zwart, wijn, maan – niet bij naam kunt noemen.

De zee kent de wet van het evenwicht tussen aanwezigheid en afwezigheid dat je zo vaak ontglipt en je van je stuk brengt in afwachting van wat je nu, alleen vooralsnog, nog niet weet. En wat je nog niet bent.

In het Italiaans is de zee vader, *il mare*.

In het Frans moeder, *la mer*.

In de Slavische talen onzijdig, *more*.

Het zijn alle vrouwen, alle mannen, alle gedachten die onze havens bevolken, van de verste tot de dichtstbijzijnde. De zee roept, en aan ons de taak onszelf te kiezen uit de lange lijst van alle mensen die we elke dag zijn – ongeduldige mannen, aanbeden zonen, bezorgde moeders, trouwe vrienden, verliefde minnaars, opstandige pubers, wijze vrouwen, ondeugende kinderen, andermans fantasieën.

Het is de synchronie van al onze ikken die zijn uitgevouwen als het zeil van een schip: -ik, de laatste twee letters van woorden met het voorvoegsel ge- ter aanduiding van een voortdurende handeling die zich blijft voltooien. Woorden die zeggen hoe het met ons gaat wanneer we, besluiteloos of onvolkomen, het niet kunnen zeggen: gesnik, gehik, geknik, gezanik.

Wat Proust zei klopt niet, er is helemaal geen *temps perdu* wanneer je reist. Het is juist *temps retrouvé*, want we moeten elke dag ontdekken wie we zijn, niet wie we waren noch wie we zullen worden.

Werkelijkheid die meebuigt en in de war raakt, en verandert terwijl ze ook ons verandert.

Achter de schaduwlijn die elke beslissing met zich meebrengt verschuilt zich het bewustzijn van die werkelijkheid.

De zee vraagt je te kiezen waar je naartoe gaat en waarom.

Je kunt haar negeren, je kunt zeggen dat je het te druk hebt, je kunt ook níét naar haar kijken, naar die zee die tegen je praat met verre woorden.

Je kunt er bang voor zijn of er zelfs om lachen op een comfortabele ligstoel.

Zonder waarschuwing, zonder door een of andere wind te worden aangekondigd, zal er altijd een zee zijn die je geduldig aanzet tot dat eeuwenoude gebaar dat elk mens eigen is: voet over de drempel zetten en een stap vooruit doen.

Sterker nog: een stap in je leven.

In jezelf.

Vroeg of laat komt de reis die de mens dwingt om uit te varen, schreef Apollonios van Rhodos, de dichter van de *Argonautica*.

Jason had niet verwacht dat hij, een jongen nog, voorbestemd was om als eerste de zee te doorklieven, met het eerste schip ter wereld, de Argo. In haar verre haven was Medea, een meisje nog, niet aan het wachten op een vreemdeling om verliefd op te worden.

De een vertrok om thuis te komen en zijn vader te redden; de ander wees haar vader af en vertrok om niet meer terug te keren. Beiden kozen ze de zee en waren, toen ze op hun bestemming arriveerden, anders dan toen ze vertrokken: geen jongen of meisje meer, geen zoon of dochter, maar een volwassen man en een volwassen vrouw, sterker nog: helden.

Voor de Grieken was een held iemand die naar zichzelf kon luisteren, zichzelf in de wereld kon kiezen en de beproeving kon aannemen die van elk mens werd verlangd: zichzelf nooit verraden.

Overwinningen en nederlagen zijn absoluut niet de maatstaf voor heldenmoed: al millennia is een held iemand die over zijn eigen leven beslist, zijn maat zal altijd groot zijn omdat het die van zijn geluk is. En als Plato in zijn *Theaetetus* schreef dat 'denken een handeling is van de ziel die met zichzelf praat', is de typisch Griekse revolutie dat we het woord weer moeten richten tot hetgeen we te vaak het zwijgen opleggen. Met ons binnenste praten om te kunnen kiezen, van onszelf houden zoals we zijn in onze innerlijke puurheid.

Tegenwoordig leggen we onze persoonlijke lat vaak te laag, bijna

op de grond, ervan overtuigd dat we weinig waard zijn, er zeker van dat onze dromen nooit onafhankelijk kunnen zijn, maar altijd afhankelijk van externe factoren – van de economische crisis tot andermans oordeel – en dus hebben we uiteindelijk geen verlangens meer, in naam van de vermeende rust die we krijgen van niets veranderen, niets plannen.

Het woord held is zo vaag en versleten dat het wordt gebruikt om alleen winnaars aan te duiden, hoofdrolspelers van spectaculaire ondernemingen voor TED Talks of realityshows, en we vergeten weleens hoe wij allemaal een heroïsch potentieel hebben dat we alleen kunnen herontdekken als we over zee gaan. En middels de liefde, die de heldenmoed van elk afzonderlijk leven altijd doet ontvonken, omdat ze onze innerlijke maatstaf tot de hemel kan doen reiken.

Medea en Jason waren de eersten.

Zij zijn de heen- en terugweg van elke menselijke reis.

Elke dag, te beginnen bij de uitgerolde zeilen van de Argo, gaan we de zee op en binden we de strijd aan met winden en stormen om bij de kust te komen, of om anders te worden dan hoe we zijn vertrokken, door onze schaduwlijn over te steken of over onze drempel te stappen.

Drempel als in deuropening, deuropening als in open, als in zich openstellen. Als in hetgeen ons overkomt tegemoet treden. Deuren bestaan met name om geopend te worden, om licht, wind, anderen te onthalen en binnen te laten.

Wellicht vaar jij ook, net als wij allemaal – menselijke en heden-daagse Argonauten – over zeeën die ons scheiden van het volwassen zijn, op welke leeftijd dan ook.

Mij kan niets gebeuren

Op zee voel je je veilig.
Er blijft niets over van wat jou op het land verontrustte.
Dat is het moment waarop je tegen jezelf begint te zeggen:
‘Mij kan niets gebeuren.’
Woorden die zo’n geruststellend effect hebben dat ze hypnotisch
worden.
Langzaam glijd je weg in een rustige apathie.
Alles lijkt zo ver weg, zo lang geleden.
Nee, jou kan niets gebeuren.
Jou niet.

In *Het boek der rusteloosheid* schreef Fernando Pessoa: ‘Wij bevinden ons allemaal aan boord van een schip dat uit een ons onbekende haven op weg is naar een andere haven die we evenmin kennen, en moeten jegens elkaar de beminnelijkheid van reisgenoten betrachten.’ (Vertaling: Harrie Lemmens)

Ook ik ben altijd rusteloos geweest. Ik leef van rimpelingen; ik houd van de heuvels van de zee, niet van de vlakte van een meer. En ook ik heb veel gereisd voordat ik de moed vond om dit boek te schrijven: niet alleen in de lengte, langs steden en landen die ik niet kende, maar vooral in de diepte, door mensen, onder het oppervlak van hun woorden, hun blikken, hun gebaren.

Op mijn dertigste bevond ik me aan boord van een schip dat was uitgevaren uit een mij onbekende haven, die van het schrijven.

De moed vinden om mijn onbekende zee over te steken was alleen mogelijk dankzij het gevoel van beminnelijkheid waarover Pessoa schrijft en waarmee mijn reisgenoten mij hebben ontvangen en gesteund: mijn lezers – ook jullie, die me nu voor het eerst lezen en nu zullen ontdekken wie ik heb ontmoet en wat ik door tussen mijn twee havens te reizen heb geleerd.

Vanwege mijn dankbaarheid voor jullie nieuwsgierigheid, voor jullie fijngevoeligheid, omdat er in de huidige tijd behoefte is aan richting met behulp van wat altijd is afgedaan als oud, en dus achterhaald, ben ik weer gaan schrijven. Om genoeg tijd en de nodige aandacht te besteden aan alle vragen die jullie me hebben gesteld. En om te proberen de antwoorden te vinden die ik misschien zelfs nu niet weet en die nooit afdoende zullen zijn, zoals altijd geldt voor de mooie en ondoorgroendelijke dingen van het leven.

Is er nog plek voor het verleden in onze toekomst? Hoe komt een persoonlijke herinnering terecht in het collectieve geheugen, zodat de hedendaagse eenzaamheid kan worden overwonnen? Waarom willen we allemaal vrij zijn maar voelen we, wanneer het zover is, een ondoorgroendelijke angst? En waarom moet angst per se een gevoel zijn waarvoor we ons moeten schamen, in plaats van een van de eerste overlevingsinstincten van de mens, dat ons altijd heeft gedwongen om te veranderen om onszelf te redden? Hoe gaan we ermee om wanneer het leven ons de mogelijkheid biedt op onze eigen manier te leven en op geen enkele andere? Waarom betekent een beroep uitoefenen 'iets doen om te leven' en niet iets doen om je leven te vergooien met angsten en zorgen voor een baan en een door anderen bepaalde perfectie? Welk verschil bestaat er tussen verbonden zijn en verenigd zijn en waarom hebben we ons in de geschiedenis van de mensheid nog nooit zo alleen gevoeld? Is dit het tijdperk waarin we oneindig verbonden of voortdurend verbroken zijn?

Dit zijn slechts enkele van jullie vragen. Ik heb ervoor gekozen het uiteinde van de draad die me met jullie verbindt stevig vast te houden, als mijn kostbaarste bezit. En ik wilde de ervaring van verandering onderzoeken, proberen te vertellen over het passeren van de schaduwlijn die ons van jongens en meisjes mannen en vrouwen maakt.

Dit boek gaat dus niet over de zee, waar ik toch oneindig veel van houd en zonder welke ik niet zou kunnen leven, en ook niet over de scheepvaart, waarvan ik bijna niets weet behalve van scènes uit de literatuur. Het gaat juist over de moeilijke en machtige kunst van op reis gaan en jezelf daarbij overtreffen om groot te worden, het maakt niet uit hoe oud je bent, het leven staat nooit stil – wij gaan hooguit zelf stilstaan.

Het gaat over wat er gebeurt wanneer we een keuze moeten maken op het vasteland van het leven dat eigenlijk niet zo vast is, maar voortdurend in beweging, ook als we dat niet willen – en intussen bewegen wij mee. En het gebruikt daarvoor moderne woorden met oude wortels, mythen en legenden die altijd, kristalhelder, de betekenis hebben bewaakt van de dingen die alle mensen gemeen hebben.

Wat ik wil is jullie tijdens die unieke keuzemomenten begeleiden met behulp van metaforen, precies in de oorspronkelijke betekenis van het woord. Van het Griekse μεταφορά (metaforà), resultaat van de samenvoeging van het voorzetsel μετά (meta) en het werkwoord φέρω (féro), oftewel ‘mee-voeren’, aan de hand, langs de intiemste gevoelens die we elke dag ervaren. Precies zoals in het Nieuwgrieks, waarin voertuigen tegenwoordig μεταφοράς (metaforàs) heten – en dus kan het gebeuren dat je door de straten van Athene loopt omringd door ‘metaforen’ die bloemen bezorgen.

Met de mythe van de Argonauten en de woorden van de zee wil ik jullie graag meevoeren over de drempel waar we elke keer overheen moeten stappen wanneer we iets heftigs meemaken en we voorgoed veranderen. Wanneer een ons onbekende wind ons wakker schudt uit de verdoving van het onderweg zijn en wanneer we verbaasd de woorden herhalen: ‘Overkomt mij dit nu echt?’

We leven in een tijdperk waarin er nooit genoeg woorden lijken te zijn, een tijd waarin we gedwongen zijn neologismen te munten, als een gemeenschappelijke munteenheid, om elkaar te verstaan en onszelf verstaanbaar te maken. Het zijn echter woorden van niets, ze hebben geen waarde, ze ontdoen de dingen van betekenis in plaats van die eraan toe te voegen, en hun onstuitbare inflatie maakt ons steeds armer in plaats van rijker.

Woorden die feitelijk niets willen zeggen, pure betekenaars die de ruimte van een zomer laten fonkelen, als een liedje op de radio dat we meeneuriën terwijl we druk bezig zijn met iets anders – we vergeten er zelf de betekenis van, omdat we die nooit hebben begrepen of omdat die ons nooit is uitgelegd.

En zo doen we ons uiterste best om nieuwe termen te vinden om te benoemen wat in werkelijkheid altijd heeft bestaan en waarmee we altijd hebben geleefd, maar wat we misschien niet meer kunnen zeggen.

Er wordt flink gedebatteerd over talen die bewaard moeten blijven en die beschermd moeten worden tegen geheimzinnige vijanden zonder naam of gezicht – indringers, overweldigers, vreemdelingen.

Terwijl we een fabelachtige saboteur bestrijden als een zeemonster door met grammaticaboeken te zwaaien of het internet overal de schuld van te geven, lijken intussen de bestaande woorden ons van minuut tot minuut te ontglippen, alsof de tijd voor woorden en wijsheid wegstroomt in de zandlopers van het heden.

Het niveau van de zee, van de chaos, van het rumoer stijgt en op onze kust ligt steeds minder zand om op te liggen en eindelijk met elkaar te praten.

We hebben het gevoel dat de woorden ons ontglijden uit slordigheid of achteloosheid, als een paraplu die op een regenachtige dag wordt achtergelaten in een hoekje en waar niemand om maalt.

We geven de sociale netwerken, de emoticons op onze mobiele telefoon de schuld van onze armoede, we noemen Homerus' kunst 'storytelling' en propaganda 'communicatie', terwijl 'marketing' onuitspreekbaar is geworden, dat heet nu 'lifestyle'.

Met gebogen hoofd aanvaarden we een modern *ipse dixit*, maar we kunnen niet meer onderscheiden wie wat heeft gezegd, we geloven alles en iedereen zonder de moeite te nemen het te verifiëren.

Wat we niet kunnen plaatsen noemen we *fake news* en we gaan door naar het volgende nieuwsbericht in plaats van te proberen aan te tonen hoe en waarom het onjuist is en we benoemen het met een woord dat kinderen vrijwel meteen leren: liegen.

We zien de politiek ten onrechte als het beheren van afvalcontainers en gaten in de weg en ondertussen missen we een visie op de wereld, we varen op zicht door de mist, steeds eenzamer en zonder stuurlied voor ons schip, teruggeworpen op de Louteringsberg van Dante.

We vertrouwen niemand meer, onszelf al helemaal niet, en we zoeken tussen alle tutorials op YouTube naar onderwijzers die ons leren hoe het allemaal moet, terwijl we iemand met ervaring wantrouwen omdat die oud is.

We leven als auto's in de file, met onze hand altijd op de claxon om ruim baan te maken in plaats van toenadering te zoeken tot de ander

en naar hem te luisteren. We gaan het onverwachte uit de weg om opgelucht te kunnen zeggen dat we niets goeds of niets nieuws meer verwachten, want 'het heeft toch geen zin, er verandert toch niets'.

We wijzen met de vinger naar de technologie, alsof die is ontstaan met de iPhone en niet duizenden jaren geleden met de uitvinding van het wiel. Of we negeren liever dat een mobiele telefoon niet in onze plaats communiceert, zoals een wagen of een auto de bestemming niet bereikt als wij die niet kennen – en als wij niet rijden, wij die ons vloekend afreageren op het navigatiesysteem als we verkeerd rijden.

We hebben regels, zelfs wetten en rechtbanken nodig, om lief te hebben of om te haten – kuise gevoelens die de Grieken in het theater louterden met hun tragedies en komedies.

Wij, mannen en vrouwen, zijn degenen die woorden uit de weg gaan, die ze mijden, die ze alleen gebruiken als het strikt noodzakelijk is, alsof ze gevaarlijk zijn. Alsof we, als we ze vasthouden, onszelf en degene die ze ontvangt pijn zouden doen. Alsof we bang zijn dat ze een niet-rechtstreekse uitzending zijn van de onwerkelijkheid van wie we niet zijn, niet van de werkelijkheid van wie we echt zijn. Wij zijn de eersten die ze opzettelijk mijden omdat ze ons dwingen eerlijk, nauwkeurig en gevoelvol over onszelf te praten.

Zijn we echt allemaal altijd en alleen maar 'heel verdrietig' of 'heel gelukkig'? Hebben we maar twee woorden om ons gevoel te beschrijven?

Waarom leven we allemaal op een schip waar alleen verhoudingen en geen relaties meer zijn, waar geen maat meer bestaat voor wat we kunnen zeggen en we allemaal óf steenrijk óf straatarm aan woorden zijn? Waarom zijn we geen mensen meer, maar in het gunstigste geval individuen of in het ongunstigste individualisten?

Waar is die beminnelijkheid gebleven die waakt over de genegeheid jegens onze naaste, een zeevaarder net als wij dankzij wie we uiteindelijk, al wisselen we slechts van gedachten, ontdekken dat we in werkelijkheid op hetzelfde schip reizen?

Nee, ik denk niet dat we 'de woorden verliezen', zoals jullie me in jullie brieven vroegen, noch dat het nodig is een oude taal te kennen om niet met stomheid geslagen te zijn ten overstaan van het schouwspel van het leven.

Net zomin verliezen we, denk ik, de intensiteit van liefhebben, verlangen, lijden, onszelf vragen stellen en twijfels wegnemen, zoals jullie me bezorgd hebben gevraagd.

Net als Medea en Jason worden we verliefd, hopen we, voelen we verdriet, maar tegenwoordig doen we dat geluidloos, om niemand te storen. Waarom vragen de weinigen die de moed hebben te bel-len in plaats van een e-mail te sturen doodsbang 'stoor ik?' nog voordat ze vragen hoe het gaat?

Door steeds minder, en altijd dezelfde, woorden te gebruiken om over onszelf te praten, begrenzen we ons taalgebruik. De grenzen van wat we kunnen zeggen worden steeds krappere en onze wereld wordt elke dag kleiner. Verstumder.

Grens of limiet, van het Latijnse *limes* dat eigenlijk 'zijstraat' betekent, 'pad', en dus 'minder gebruikte weg', 'grenslijn'. De weg die we tegenwoordig verkiezen niet te bewandelen met onze woorden, die we liever niet oversteken uit angst voor wie we zouden kunnen tegenkomen.

We stuiven over de snelweg van de banaliteiten.

Als wat we kunnen zeggen de kracht heeft om iets werkelijk te maken, wie zijn wij dan in werkelijkheid?

Het is beter om dat niet te doorgronden.

En dat wij niet worden doorgrond.

Geen idee hoe, maar we zijn bang geworden voor woorden – alleen daarvoor dienen grenzen.

Woorden, uitgesproken of geschreven of alleen al gedacht, verhullen niet.

Nooit.

Ze leggen bloot.

Door middel van woorden stellen we ons, elke keer dat we een gedachte formuleren, niet alleen aan anderen voor, maar bovenal aan onszelf, als op een eeuwige eerste afspraak.

Ik hoop dat dit boek jullie helpt meer lief te hebben, meer te lachen, meer van het leven te verlangen, de angst om beslissingen te nemen te overwinnen, wanneer het leven jullie om een mening vraagt. En vooral om niet de juiste woorden, maar om jullie woorden te vinden.

In wezen is dat wat *leggere* ('lezen') echt inhoudt, van het Latijnse

lego: kiezen. En alleen daarvoor dienen woorden: om jezelf te kiezen.

Twee verhalen wilde ik jullie heel graag vertellen.

Een ervan, het kortste, betreft een Engels handboek uit 1942, *How to Abandon Ship*. Hoe verlaat je een schip.

Het is een leidraad voor de moeilijke kunst van het overleven van een schipbreuk van vrachtschepen en oceaanstomers, die zo dramatisch en veelvoorkomend waren tijdens de bombardementen van de Tweede Wereldoorlog.

Ik werd er jaren geleden verliefd op tijdens een reis door Kent. Ik kocht het bij een opkoper, gaf het uit liefde cadeau en raakte het dus kwijt toen ik die liefde kwijtraakte.

Ik gaf me niet gewonnen: ik kocht het opnieuw, bij een andere opkoper.

Vanaf nu komt de inleiding van elk hoofdstuk uit dit kostbare boekje dat, ondanks de titel, voor mij geen vluchthandboek is maar een overzicht van strategieën om de schipbreuken van het leven te doorstaan en te boven te komen.

Het is geen toeval dat, hoewel de vele hoofdstukken niets onvermeld laten, van het gereedmaken van een reddingsboot tot het stoken van voortreffelijke whisky op open zee, de eerste zin van dit ouderwetse handleidinkje is: '*This manual is concerned solely with human lives.*' Oftewel: 'Dit handboek gaat alleen over mensenlevens.'

Het tweede is een groots verhaal – een mythe die zelfs nog ouder is dan die van Troje – 'bij ieder bekend en beroemd', zo omschrijft Homerus de tocht van het schip de Argo in boek XII van de *Odyssee*.

Het is de tocht van de Argonauten, de mannen die Dante omschreef als roemrijk en die er met hun onderneming voor zorgden dat 'Neptunus de schaduw van de Argo bewonderde' (*Paradijs*, canto xxxiii, vers 96), volgens de oude mythografen het eerste schip ter wereld dat de zee doorkliefde.

Betoverend zijn de verzen die Ovidius aan de tocht van de Argonauten wijdt in zijn *Metamorfosen* (Boek VI, verzen 719-721):

*'Zo, toen volwassenheid de jongensjaren had vervangen,
trokken zij met de Argonauten in het eerste schip op zoek naar
't glanzend Gulden Vlies langs nooitbevaren zeeën.'*

(Vertaling: M. d'Hane-Scheltema)

Hun lotgevallen op hun zoektocht naar het Gulden Vlies maken deel uit van een legende die uit de meest archaïsche tijd van Griekenland, de Myceense beschaving, stamt.

Al millennia heeft iedereen die de *Argonautica*, het epische gedicht van Apollonios van Rhodos, las zich afgevraagd wat de betekenis was van die geheimzinnige vergulde schapenvacht waarop de broer en zus Frixos en Helle van Griekenland naar het oosten vlogen – Helle viel tijdens de vlucht naar beneden en ter herinnering aan haar heet die zee de Hellespont.

Historici, filologen en antropologen veronderstellen kolonizaties, natuurlijke of astrale verschijnselen, religieuze culten en handelsbetrekkingen.

Allemaal plausibele antwoorden.

Allemaal menselijke antwoorden.

In deze cynische tijden, waarin angst en haat op zo'n indringende wijze worden gebruikt dat we ons niets meer verbeelden en van niemand meer houden, heb ik een van de meest fantastische verhalen van de Griekse mythologie gekozen, dat van de Argonauten.

Vandaag de dag, waarin alles al lijkt te zijn gezegd en gezien, is fantaseren een intens revolutionaire, bijna politieke daad. En de hoofdweg naar de verbeelding is er maar een: de liefde.

Om te citeren wat regisseur Guillermo del Toro bij het Filmfestival van Venetië van 2017 over de liefde zei: 'The Beatles en Jezus kunnen zich niet allebei hebben vergist.'

Laat staan de oude Grieken, voeg ik daaraan toe.

Toen ik op de middelbare school in de bloemlezing over Jason en Medea las, droomde ook ik ervan om er op een dag achter te komen waar het Gulden Vlies voor stond – wat een bijzondere verwoording, wie zegt nu nog vlies in plaats van vacht?

Ik ben er uiteraard niet achter gekomen.

Ik weet echter zeker dat het Gulden Vlies symbool staat voor de